

بہ نام خدا

دیرستان علامہ حللی (۱) دورہ اول

جزوہ درس زبان شناسی (کل سال)

مدرس: جناب عباسی

تالیف: انجمن گنج کلاس ۷.۴ (گروہ نویسندگان جزوہ کلاس ۷.۴)

دیرگروہ ادبیات: حسام کریمی

فهرست مطالب

فصل اول: فرضیه ساپیر و ورف: (صفحه ۳ تا ۴)

فصل دوم: زبان حیوانات و ویژگی های زبان انسان: (صفحه ۵ تا ۷)

فصل سوم: زبان انسان: (صفحه ۸ تا ۱۰)

فصل چهارم: زبان پیجین: (صفحه ۱۱)

فصل پنجم: چگونه تعریف کنیم؟: (صفحه ۱۲)

فصل ششم: آوا و آواشناسی: (صفحه ۱۳ تا ۱۵)

فصل هفتم: واج و واج شناسی: (صفحه ۱۶)

فصل هشتم: IPA و خط آوانگار: (صفحه ۱۷ تا ۱۸)

فصل نهم: آوا چگونه تولید میشود؟: (صفحه ۱۹ تا ۲۳)

فصل دهم: بررسی جدول IPA: (صفحه ۲۴)

فصل اول: فرضیه ساپیر و ورف

یکی از مباحث مهم و قدیمی در روانشناسی و زبان‌شناسی شناخت رابطه زبان و تفکر است. از دیر باز این تصور همواره وجود داشته است که زبان بر شیوه تفکر و جهان بینی ما تأثیر می‌گذارد؛ و از آنجا که هر زبان تصویر متفاوتی از واقعیات جهان خارج به دست می‌دهد، طبعاً ما نیز جهان را آنچنان درک می‌کنیم که زبانمان ترسیم می‌کند.

فرضیه ساپیر - ورف دو نسخه دارد:

۱- **نسخه قوی:** درک انسان از جهان تابع زبان او است.

۲- **نسخه ضعیف:** درک انسان از زبان تحت تاثیر زبان او است.

ادوارد ساپیر زبان‌شناس برجسته آمریکایی بود و از بنیان‌گذاران فرضیه ساپیر - ورف بود. بنجامین لی ورف زبان

شناس معروف آمریکا بود که به همراه ساپیر ورف فرضیه
ساپیر- ورف را ارائه داد.

فصل دوم: زبان حیوانات و ویژگی های زبان انسان

حیوانات با همدیگر ارتباط دارند اما دارای زبان نیستند. در واقع آن ها راه های دیگری به جز زبان برای ارتباط خود دارند. برای مثال سگ وقتی دمش را تکان می دهد، پیامی به هم نوعان خود می دهد و از این راه با آنان ارتباط برقرار می کند.

ویژگی های زبان انسان:

زبان انسان دارای ۶ ویژگی مهم است:

۱. **جابه جایی:** جابه جایی توانایی برقراری ارتباط در مورد چیزهایی است که در لحظه از نظر مکانی یا زمانی وجود ندارند یا خیالی هستند (یعنی چیزهایی که اینجا نیستند یا الان اینجا نیستند). برای مثال: من سال پیش بتمن را کشتم.

۲. قراردادی بودن زبان: یکی دیگر از ویژگی

های زبان انسان قراردادی بودن زبان است که یعنی زبان یک قرارداد است. **نام آواها** برخی از کلمات زبان هستند که قرار دادی نبوده و به واسطه پدیده ای به وجود آمده اند. برای مثال جیک جیک

۳. تجزیه دو گانه: یکی دیگر از ویژگی های

زبان انسان تجزیه ی دو گانه است یعنی می توان واژه های زبان را به اجزای معنی دار و معنا ساز آنها تجزیه کرد. برای مثال: کلمه گچکار به دو کلمه گچ و کار تجزیه می شود.

۴. خلاقیت زبانی (زایایی): یکی دیگر از

ویژگی های زبانی انسان خلاقیت است. انسان می تواند با استفاده از عقل و هوش خود، هر لحظه جمله ای جدید و با معنی بسازد که برگرفته از تعدادی واژه محدود است.

۵. **تمایز:** یکی دیگر از ویژگی های زبانی انسان

تمایز است. در زبان تغییر کوچکی در اجزای واژه ها،

باعث تغییر بزرگی در معنی آنها می شود.

۶. **انتقال فرهنگی:** انسان ها می توانند زبان را

نسل به نسل به هم انتقال دهند و در زمانی که

مهاجرت می کنند می توانند زبان محل زندگی جدید

را فراگیرند.

فصل سوم: زبان انسان

زبان انواع مختلفی دارد و می توان از جنبه های مختلفی او را تقسیم بندی کرد.

زبان از نظر نوع ارتباط:

- ۱- **خطی:** یک نوع روش ارتباط و انتقال اطلاعات. همان روشی که اطلاعات این جزوه به شما انتقال پیدا می کند.
- ۲- **کلامی:** یک نوع دیگر روش ارتباط. در این روش شما با آواها با دیگران ارتباط برقرار می کنید.
- ۳- **اشاره ای:** زبان اشاره یا بدن. برای مثال اگر کسی به شما اخم کند شما می فهمید او از دست تان عصبانی است و نوعی ارتباط بدون خط و کلام بین او و شما شکل می گیرد. پانتومیم نوعی زبان اشاره ای است.

۴- **نقش و نقاشی:** خط زیر مجموعه نقش و نقاشی

است چون می توان گفت خط هم نوعی نقش

است. نقاشی روی غارها مثالی برای انتقال

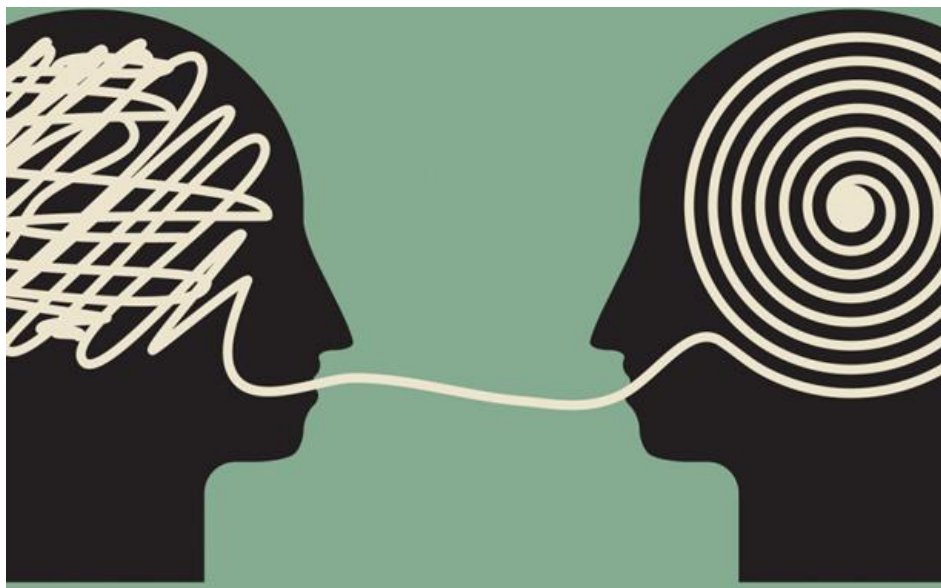
اطلاعات به روش نقش و نقاشی است.

۵- و...

زبان از نظر طبیعی و مصنوعی:

۱- طبیعی: مانند زبان فارسی، فرانسوی، انگلیسی و...

۲- مصنوعی: مانند زبان پایتون و...

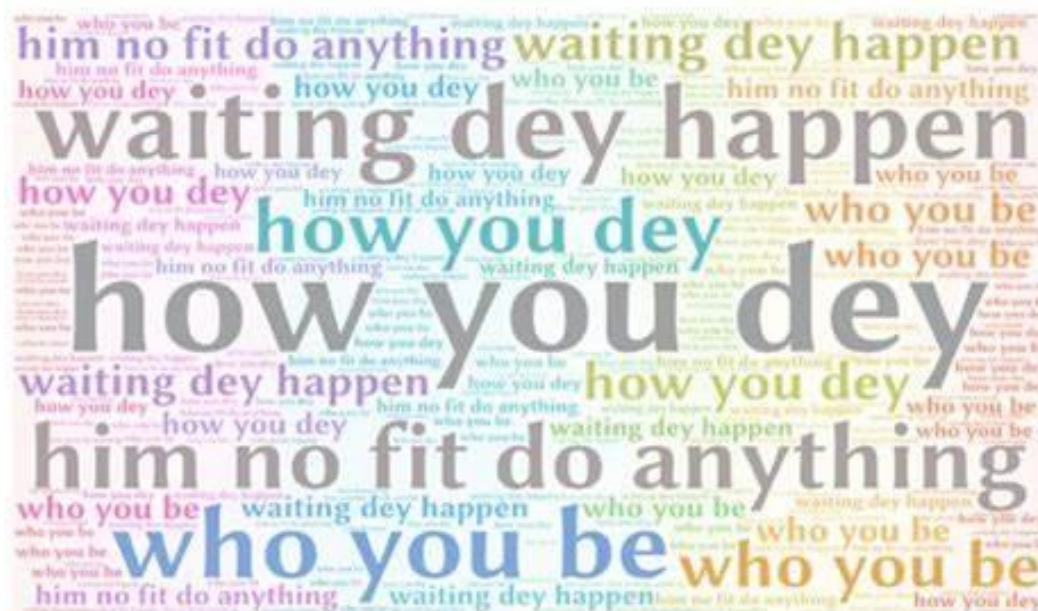

توانایی و مهارت زبانی:

توانایی زبانی انسان با مهارت زبانی او فرق دارد. توانایی زبانی، توانایی برقراری ارتباط است که تقریباً از گذشته تا امروز در انسان‌ها تغییری نکرده ولی مهارت زبانی، مهارت و تجربه در رابطه با زبان و برقراری ارتباط است برای مثال یک کودک مهارت زبانی خیلی کمی نسبت به یک بزرگسال دارد. بزرگسال دایره لغات بیشتری نسبت به یک کودک دارد. در نتیجه مهارت زبانی انسان از گذشته تا امروز دچار تغییرات زیادی شده است و به جغرافیا هم بستگی دارد. برای مثال مهارت زبانی یک سرخ‌پوست از یک شهروند آمریکایی کمتر است ولی آیا توانایی زبانی آنها هم فرق دارد؟ که جواب این سوال خیر است.

فصل چهارم: زبان پیجین

زبان پیجین زبان آمیخته ای است که ساده شده و به عنوان یک وسیله ی ارتباطی میان دو یا چند گروه که زبان مشترک ندارند ایجاد می شود. زبان پیجین یک زبان طبیعی است و اگر به ارث برسد و زبان مادری گروهی شود به آن کریول می گویند. این زبان در مناطقی که تجارت در آنها رواج دارد یا مستعمره هستند کاربرد دارد.

فصل پنجم : چگونه تعریف کنیم؟

تعریف:

تعریف یعنی با دانسته های قبلی چیز مجهولی را معلوم سازیم و آن را تعریف کنیم. یا در فلسفه تعریف یعنی با تصدیقات معلوم تصدیق مجهولی را معلوم سازیم. ولی تعریف کردن عموماً کار سختی است و به گفته برخی فیلسوفان ناممکن.

ویژگی های تعریف:

۱- جامع و کامل باشد.

۲- مانع باشد

۳- نباید دوری باشد.

برای مثال اگر می خواهید صندلی را تعریف کنید، اول باید تمام صندلی ها را در بر بگیرد دوم نباید با مبل اشتباه شود سوم نباید به تسلسل کشیده شود.

فصل ششم: آوا و آوا شناسی

آواشناسی (phonetics):

آواشناسی شاخه ای از زبان شناسی است که به مطالعه گفتار و خواص فیزیکی آواها می پردازد. مانند خواص آکوستیک آنها، تولید فیزیولوژیکی و ... در واقع آواشناسی علم مطالعه و توصیف آواهای زبان است.

(نکته: در آواشناسی فقط به آواهای زبان انسان پرداخته می شود.)

تفاوت زبان و آوا:

اصلی ترین فرق میان زبان و آوا، ماهیت آنها است. زبان یک مفهوم به حساب می آید و ذهنی است اما آوا یک پدیده به حساب می آید و فیزیکی است.

فرایند تولید و درک آواها:

وقتی سیستم زبانی انسان آواها را تولید می کند، این آوا در ذهن مفهومی را تولید می کند و به این صورت مفهومی از ذهن انسانی به واسطه آوا، به ذهن انسان دیگری منتقل می شود.

(**نکته:** یک آوا به تنهایی نمی تواند مفهومی به مخاطب برساند مگر در شرایطی که یک آوا در قرارداد زبانی، کلمه محسوب شود.)

آوا شناسی همگانی:

آوا شناسی همگانی، آوا شناسی است که به طور کلی تمام آواهای زبان انسان را بررسی می کند.

اگر موضوع آوا شناسی مختص به آواهای یک زبان خاص باشد، برای مثال فارسی به آن آوا شناسی فارسی می گوئیم.

انواع آواشناسی:

۱. آواشناسی تولیدی: توانایی های کلی انسان در

تولید آواها را بررسی و توصیف می کند.

۲. آواشناسی آکوستیک: بررسی فرآیند آوا به

وسیله ی سیستم زبانی و اتفاقات در طول تولید آوا.

۳. آواشناسی شنیداری: بررسی فرآیند دریافت و

درک آوا به وسیله مخاطب.

فصل هفتم: واج و واج شناسی

گفتیم وقتی فردی آوایی را دریافت می کند، اگر آوا از زبان خودش باشد مفهومی در ذهن او ایجاد می شود. این مفهوم واج نام دارد. زمانی که دو فرد حرف س را می گویند، آوای یکسانی را تولید نمی کنند ولی هر دو مفهومی را در ذهن مخاطب ایجاد می کنند که واج نام دارد. واج با آوا تفاوت دارد، واج یک مفهوم ذهنی است ولی آوا یک مفهوم مادی.

واج شناسی:

شاخه ای از زبان شناسی که به بررسی واج های زبان می پردازد.

فصل هشتم: IPA و خط آوانگار

آیا همیشه رابطه یک به یک بین الفبا و واج یا آواهای یک زبان است؟ برای مثال واج ص و س و ث یکی است ولی سه تا حرف برای نشان دادن شان به کار می رود.

الفبایی که برای نوشتن انواع آواها استفاده می شود آوانگار نام دارد در این الفبا هر آوا دقیقا به یک حرف نسبت داده شده است.

اصول خط آوانگار:

۱. هر حرف در خط آوانگار یک آوارا به ما نمایش می دهد.

۲. انواع نشانه ها شامل نشانه های حرفی و نشانه های زیر و زبری باید در قلاب ([]) باشند.

انواع آوانویسی:

۱. آوانویسی کلی: آواها را نمایش می دهد و از نمایش جزئیات صرف نظر می کند.

۲. آواشناسی تفصیلی: این نوع بیشتر مورد توجه آواشناسان حرفه ای قرار دارد و بسیار جزئی آواشناسی انجام می شود.

یکی از خط های آوانگار، خط IPA است.

THE INTERNATIONAL PHONETIC ALPHABET (revised to 2005)

CONSONANTS (PULMONIC)

© 2005 IPA

	Bilabial	Labiodental	Dental	Alveolar	Postalveolar	Retroflex	Palatal	Velar	Uvular	Pharyngeal	Glottal
Plosive	p b			t d		ʈ ɖ	c ɟ	k ɡ	q ɢ		ʔ
Nasal	m	ɱ		n		ɳ	ɲ	ŋ	ɴ		
Trill	ʙ			r					ʀ		
Tap or Flap		ⱱ		ɾ		ɽ					
Fricative	ɸ β	f v	θ ð	s z	ʃ ʒ	ʂ ʐ	ç ʝ	x ɣ	χ ʁ	ħ ʕ	h ɦ
Lateral fricative				ɬ ɮ							
Approximant		ʋ		ɹ		ɻ	j	ɰ			
Lateral approximant				l		ɭ	ʎ	ʟ			

Where symbols appear in pairs, the one to the right represents a voiced consonant. Shaded areas denote articulations judged impossible.

فصل نهم: آوا چگونه تولید می شود؟

اندام هایی که در تولید آوا نقش دارند سه دسته هستند:

انواع اندام ها:

۱. تنفسی: شش و نای و نایژه
۲. واک ساز: چاکنای یا تار آوا
۳. گویایی: لب و دندان و بینی و سقف دهان (کام)

نقش اندام های واک ساز:

۱. **تولید واک:** تار آوا ها به هم نزدیک می شوند و در تار آوا ها لرزش ایجاد می شود.
۲. **تولید بی واک:** تار آوا ها از هم دور می شوند و لرزشی در تار آوا ها ایجاد نمی شود.

۳. **تولید نجوا:** بخشی از تارآواها بسته و بازدم از

بخش باز عبور می کنند و ایجاد ساییدگی می کند.

۴. **انسداد یا بست چاکنای:** تارآواها به کل

بسته و ناگهان باز می شود و بازدم به صورت

انفجاری از چاکنای عبور می کند.

انواع آواها از لحاظ توالی:

۱. پیوسته: می توان این آواها را به صورت ممتد و

بدون وقفه تلفظ کرد.

۲. ناپیوسته: نمی توان این آواها را به صورت ممتد

و بدون وقفه تلفظ کرد.

هر آوا را با سه ویژگی توصیف می شود.

توصیف آواها:

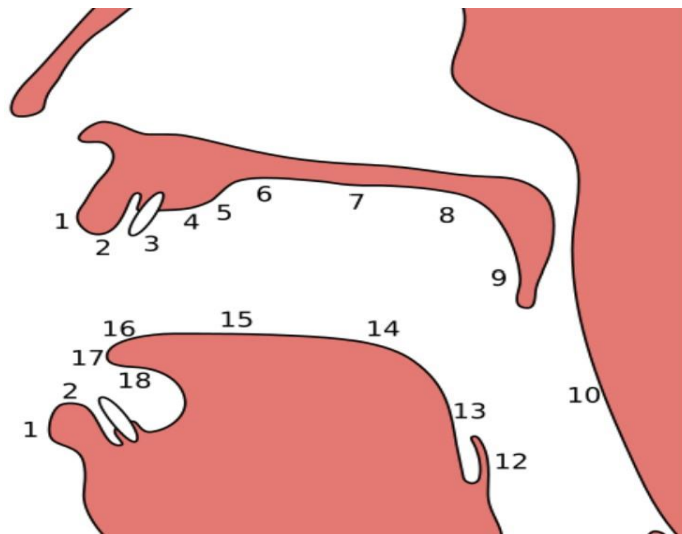
۱. جایگاه تولید

۲. روش تولید

۳. واک یا بی واک

جایگاه های تولید:

- ۱- لبی: ۱ (اعداد نشانه مکان جایگاه ها در تصویر می باشد)
- ۲- لب و دندانی: ۲
- ۳- لثوی: ۴
- ۴- پس لثوی: ۵
- ۵- پیش کام (برگشته): ۶
- ۶- سخت کامی (کامی): ۷
- ۷- نرم کامی: ۸
- ۸- ملازی: ۹
- ۹- حلقی: ۱۰
- ۱۰- چاکنایی: ۱۱

روش های تولید:

۱- انسدادی: آواهایی که با بست چاکنایی درست می شوند

۲- خیشومی: آوایی که با خارج کردن باز دم از حفره های بینی تولید میشود.

۳- لرزشی: ارتعاش رفت و برگشتی اندام گفتار

۴- زنشی: هر گاه جریان هوا یکی از اندام ها را تنها و تنها یک بار بلرزاند و از آن لرزش در آوا تغییری رخ دهد شیوه زنشی حاصل می شود.

۵- سایشی: هر گاه در یکی از جایگاه ها دو اندام بهم نزدیک شوند تا آنجا که مجرا گفتار را برای مدتی چنان تنگ کنند که جریان هوا هنگام عبور از آن تنگنا به اندام ها ساییده شود و ایجاد آوا کند شیوه سایشی حاصل می گردد.

۶- سایشی کناری: در آواهایی که به بخش مرکز زبان بست ایجاد می کند اما یک یا دو طرف کناره زبان پایین آمده و جریان هوا از کناره ها خارج می شود، کناری می گویند. آواهایی که در تولیدشان جریان هوا هنگام خروج از کناره ها اصطکاک ایجاد کند، سایشی کناری نامیده می شود.

۷- ناسوده: هر گاه دو اندام چنان بهم نزدیک شوند که طبیعت آوایی یک آوا را تغییر دهند ولی موجب انسداد یا سایش یا لرزش یا زنش نشوند، شیوه ناسوده به دست می آید

۸- ناسوده کناری: ترکیب شیوه کناری و ناسوده

فصل دهم: بررسی جدول IPA

فارسی	نماد
ب	b
پ	p
ت	t
چ	dʒ
ج	tʃ
خ	x
د	d
ر	r
ز	z
ژ	ʒ
س	s
ش	ʃ
ع	ʔ
ف	f
ق	q
ک	k
گ	g
ل	l
م	m
ن	n
و	v
ه	h
ی	j
آ	æ
ا	e
اُ	o
اَ	ɒ
او	u
ای	i

نماد	عربی
θ	ث
ð	ذ
ħ	ح
q	ق